

strateginen TUTKIMUS

Väestörakenteen muutosten elämänkaari- ja talousvaikutukset (LIFECON)

Tilannekuvaraportti 2021

SUOMEN AKATEMIA

1. Tiivistelmä

Väestörakenteen muutosten haasteet liittyvät keskeisesti väestön ikääntymiseen ja sen aiheuttamiin hyvinvointivaltion kestävyysongelmiin. Haasteet ja niiden ratkaisut koskevat julkisen talouden lisäksi laajasti sosiodemografisia tekijöitä, terveyttä, työmarkkinoita, ja koko kansantaloutta. Näin ne vaikuttavat syvästi kansalaisten hyvinvointiin. Hankkeen tavoitteena on tarjota laaja-alaista kvantitatiivista tietoa mikro-, meso- ja makrotason syistä, seurauksista ja ratkaisuista liittyen Suomen väestön muuttuviin rakenteisiin. Parannamme aikaisempaa ymmärrystämme rakennemuutoksista, jotka liittyvät yksilöiden elämänkaaren eri vaiheisiin, mukaan lukien perheenmuodostukseen, työelämään sekä terveyteen ja hoivaan elämän loppupuolella. Lisäksi tarjoamme uutta tietoa siitä, miten väestörakenteen muutokset vaikuttavat kansantalouteen ja julkiseen talouteen. Hankkeen kolme vaikuttavuustavoitetta liittyvät kansalaisten hyvinvoinnin parantamiseen, eriarvoisuuden vähentämiseen ja hyvinvointivaltion kestävyysongelmien ratkaisemiseen.

Hankkeen monitieteinen lähestymistapa helpottaa moniulotteisten haasteiden hahmottamista ja ratkaisujen löytämistä. Hyvinvointi, niin yksilöllisesti, yhteiskunnallisesti kuin ylisukupolvisesti tarkasteltuna, on tärkeä läpileikkaava teema viidessä toisiinsa kytköksissä olevissa työpaketeissa. Muita läpileikkaavia teemoja ovat ikä, sukupuoli, sosioekonomiset tekijät, muuttoliike, alueellisuus, terveys, mikro-, meso- ja makrotason tekijöiden yhteisvaikutukset, sekä kytkökset elämänkaaren vaiheiden ja sukupolvien välillä. Hankkeen konsortioon kuuluvat Työterveyslaitos, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos (Etlä) ja Helsingin yliopisto.

Lisäksi hankkeen toimintaan osallistuu vuorovaikutuskumppaneita tärkeistä sidosryhmistä, joilla on asiantuntemusta esimerkiksi koulutuksesta, terveydestä, työmarkkinoista tai taloudesta. Vuorovaikutuskumppaneina on ministeriöitä ja muita politiikan valmistelevia elimiä, asiantuntijaorganisaatioita sekä työnantaja- ja työntekijäjärjestöjä. Vuorovaikutustyön tarkoituksena on lisätä hankkeen yhteiskunnallista vaikuttavuutta, mihin pyrimme ohjausryhmätoiminnan, erilaisten sidosryhmätilaisuuksien ja monipuolisten viestintäkanavien kautta. Tiedon jakamisen lisäksi vuorovaikutuskumppaneille annetaan erinäisiä mahdollisuuksia osallistua tutkimusprosessin eri vaiheissa ja näin ollen auttaa tunnistamaan analyysien kannalta tärkeitä tekijöitä, tulkitsemaan tutkimustuloksia sekä työstämään politiikkajohtopäätöksiä.

2. Yhteiskunnallinen haaste

2.1. Tausta

Väestörakenteen muutosten haasteet liittyvät keskeisesti väestön ikääntymiseen ja sen aiheuttamiin hyvinvointivaltion kestävyysongelmiin. Pienentynyt syntyvyys johtaa matalampaan työvoiman tarjontaan ja verotuloihin tulevaisuudessa. Hyvinvointivaltion kestävyys riippuu oleellisesti siitä, kuinka paljon työuria saadaan pidennettyä sekä terveys- ja hoivapalveluiden tarvetta vähennettyä tai lykättyä. Haasteet ja niiden ratkaisut koskevat julkisen talouden lisäksi laajasti sosiodemografisia tekijöitä, terveyttä, työmarkkinoita, ja koko kansantaloutta. Näin ne vaikuttavat syvällisesti kansalaisten hyvinvointiin.

Väestörakenteen muutokset aiheuttavat toisiinsa yhteydessä olevia mikro-, meso- ja makrotason haasteta. Mikrotason haasteet ilmenevät yksilöiden elämänkaaren eri vaiheissa, mukaan lukien perheenmuodostus, työelämä sekä elämän loppupuolen terveys ja hoivatarve. Nämä haasteet kytkeytyvät toisiinsa niin yksilöiden elämän eri vaiheiden välillä kuin yli sukupolvien. Menestyksellä perheenmuodostus voi parantaa terveyttä ja edistää työhön osallistumista, mutta samalla korkea hedelmällisyys lyhentää erityisesti äitien työuria. Työelämässä kohdatut vaikeudet saattavat lykätä perheenmuodostusta tai vaikuttaa kielteisesti perheen lasten oloihin, millä voi olla kauaskantoisia seurauksia. Elämän loppupuolella saavutetut terveet ja itsenäiset elinvuodet voivat mahdollistaa pidemmän työuran nuoremmalla sukupolvella.

Lisäksi mikrotason kysymykset sulautuvat osaksi mesotason haasteita, jotka syntyvät perheiden, työmarkkinoiden ja alueiden rakenteellisten muutosten seurauksena. Makrotason haasteet liittyvät väestön ikääntymiseen ja asukasta kohden lasketun BTK:n kasvun pienenemiseen, minkä seurauksena on vaikea rahoittaa hyvinvointivaltion palvelujen lisääntyviä kustannuksia ja ylläpitää toivottua tulonjakoa.

Väestörakenteen muutosten haasteet ja niiden ratkaisut liittyvät läheisesti hyvinvoinnin toteutumiseen eri tasoilla. Yksilöllisen hyvinvoinnin toteutuminen edellyttää yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnan toimintaan elämänkaaren eri vaiheissa. Toiveiden mukaisen parinmuodostuksen ja lapsiluvun toteutuminen lisäävät yksilöllistä hyvinvointia. Sitä lisäävät myös hyvä työkyky, työllistymiskyky, ja mahdollisuus osallistua työelämään parantaen yksilöiden elämänlaatua ja taloudellista tilannetta. Terveet ja toimintakykyiset vuodet elämän loppupuolella myös edistävät suoraan yksilöiden hyvinvointia. Lisäksi elämänkaaren vaiheet kytkeytyvät läheisesti toisiinsa, minkä vuoksi hyvinvointi tai sen puute voivat kasautua yksilöiden eri elämäalueille. Työelämän kokemukset voivat esimerkiksi vaikuttaa perheenmuodostukseen sekä vanhuusiän oloihin.

Hyvinvointivaltion kestävyys on yksi yhteiskunnallisen hyvinvoinnin reunaehdoista. Ylisukupolvinen hyvinvointi taas edellyttää, että nykyhetken hyvinvointia tuotetaan tavalla, joka ei vaaranna tulevien sukupolvien hyvinvointia. Lastensaanti vaikuttaa yhteiskunnalliseen ja ylisukupolviseen hyvinvointiin määrittämällä nykyistä ja tulevaa huoltosuhdetta. Sekä työelämään osallistuminen että terve ikääntyminen vahvistavat julkista taloutta ja perheiden taloudellista tilannetta, niin ikään lisäten yhteiskunnallista ja ylisukupolvista hyvinvointia.

On tärkeä ymmärtää kattavasti väestörakenteen muutosten syitä ja seurauksia ja löytää ratkaisuja, jotka lisäävät yksilöllistä, yhteiskunnallista ja ylisukupolvista hyvinvointia. Näiden päämäärien saavuttamiseksi on oleellista tarkastella yksilöiden elämänkaaren eri vaiheita, niiden keskinäisiä ja ylisukupolvisia kytköksiä, sekä vaikutuksia kansantalouteen ja julkiseen talouteen.

2.2. Tavoitteet

Hankkeen tavoitteena on tarjota laaja-alaista kvantitatiivista tietoa mikro-, meso- ja makrotason syistä, seurauksista ja ratkaisuista liittyen Suomen väestön muuttuviin rakenteisiin. Keskitymme yksilöiden elämänkaaren eri vaiheisiin, mukaan lukien perheenmuodostukseen, työelämään sekä terveyteen ja hoivaan elämän loppupuolella. Lisäksi tarkastelemme väestörakenteen muutosten ja niihin liittyvien toimenpiteiden vaikutuksia kansantalouteen ja julkiseen talouteen. Tavoitteena on parantaa ymmärrystämme siitä, miten elämänkaaren vaiheet kytkeytyvät toisiinsa niin yksilöiden elämän aikana kuin yli sukupolvien, miten tämä vaikuttaa väestömuutoksiin ja talouteen sekä minkälaisen politiikan ja käytännön toimien kautta väestöhaasteisiin tulisi vastata.

Hankkeella on kolme yleistä vaikuttavuustavoitetta.

1. Hankkeen tulokset auttavat vastaamaan väestörakenteen muutoksiin tavoilla, jotka parantavat kansalaisten hyvinvointia.
2. Tulokset tukevat väestömuutosten aiheuttaman eriarvoisuuden vähentämistä sosiodemografisten ryhmien ja sukupolvien välillä.
3. Tulokset tukevat väestömuutosten aiheuttamien hyvinvointivaltion kestävyysongelmien ratkaisemista.

3. Tutkimuksen state-of-the-art

Alla olevissa osioissa käsittelemme aikaisempaa tutkimusta liittyen hankkeessa tarkasteltaviin väestörakenteen muutokseen yhteydessä oleviin tärkeisiin elämänkaaren vaiheisiin sekä talousvaikutuksiin. Tulee kuitenkin huomioida, että osioiden sisällöt limittyvät keskenään, mikä kuvastaa väestödynamikan ja sen talousvaikutusten monimutkaisia kytköksiä.

3.1. Perheenmuodostus

Perheenmuodostus ja syntyvyys vaikuttavat merkittäväällä tavalla väestön ikärakenteeseen. Nämä ilmiöt liittyvät monimutkaisella tavalla koulutukseen, työmarkkinatulemiin ja taloudellisiin shokkeihin. Ensiksi, aiempi tutkimus on osoittanut, että työmarkkina-asema, taloudelliset shokit ja koulutus ovat yhteydessä perheenmuodostukseen ja syntyvyyteen¹, mutta näiden yhteyksien kausaalisuudesta ja ylisukupolvisuudesta tarvitaan lisää tutkimusta.

Toiseksi, väestö- ja perherakenteen muutokset voivat vaikuttaa työmarkkinatulemiin ja terveyteen². Viime vuosikymmeninä yksinhuoltajaperheissä ja uusperheissä asuvien henkilöiden lukumäärä on kasvanut. Maahanmuuttajaperheissä saattaa esiintyä alityöllisyyttä ja esimerkiksi puutteita isovanhempien tuessa. Perherakenteiden vaikutuksia terveyteen ja työmarkkinatulemiin tunnetaan kuitenkin heikosti.

Hankkeen tulokset lisäävät ymmärrystämme taloudellisten shokkien ja koulutuksen kausaali vaikutuksesta perheenmuodostukseen ja syntyvyyteen sekä tuovat lisää tietoa siitä, kuinka perherakenteet ja syntyvyys ovat yhteydessä työmarkkinatulemiin ja terveyteen.

3.2. Työelämä

Työikäisen väestön rakenteelliset muutokset vaikuttavat työvoiman terveydentilaan, työkykyyn ja työmarkkinoille osallistumiseen.³ Työurien yleinen piteneminen⁴ on tukenut hyvinvointivaltion kestävyttä. Talouden taantumien ja työmarkkinoiden rakenteelliset muutokset ovat kuitenkin saattaneet korostaa haasteita tietyissä ryhmissä, kuten henkilöillä, joilla on terveysongelmia,⁵ epätyypillinen työsuhde⁶ tai ammatti, jossa työpaikkoja häviää esimerkiksi automaation vuoksi⁷. Lisäksi työmarkkinoiden polarisaatio kohti tulotason ääripäitä⁸ sekä muuttoliike⁹ vaikuttavat oleellisesti työllisen väestön rakenteeseen ja työurien pituuteen.

Työurien pidentäminen vaatii työhön osallistumisen edistämistä kaikissa vaiheissa. Nuorten työllistymishaasteet liittyvät erityisesti mielenterveyden ongelmiin, ammattitaidon ja työkokemuksen puutteeseen¹⁰ sekä korkeaan nuorisotyöttömyyteen, millä voi olla kauaskantoisia seurauksia.¹¹ Vanhemmilla henkilöillä työllistymishaasteet taas usein liittyvät fyysisiin

¹ Jalovaara M et al. Education, gender, and cohort fertility in the Nordic countries. *Eur J Popul* 2019;35:563–86.

² Lawlor DA, Mishra GD. *Family Matters: Designing, Analysing and Understanding...* New York: OUP, 2009.

³ Solovieva S et al. Systematic analysis of the effect of common non-communicable diseases on work participation in Finland: potential of work-targeted interventions. Finnish Institute of Occupational Health 2020.

⁴ Leinonen T et al. Working life and retirement expectancies... *J Gerontol B Psychol Sci Soc Sci* 2018;73:302–13.

⁵ Parmar D et al. Health outcomes during the 2008 financial crisis in Europe... *BMJ* 2016;354:i4588.

⁶ Bodin T et al. Precarious employment in occupational health... *Scand J Work Environ Health* 2020;46:321–9.

⁷ Dauth W et al. German robots - the impact of industrial robots on workers. *JEEA* 2021.

⁸ Goos M et al. Job polarization in Europe. *Am Econ Rev* 2009;99:58–63.

⁹ Docquier F et al. A gendered assessment of highly skilled emigration. *Popul Dev Rev* 2009;35:297–321.

¹⁰ OECD. *Faces of Joblessness in Finland: A People-Centred Perspective on Employment Barriers and Policies*. 2020.

¹¹ Eichhorst W, Rinne U. Promoting youth employment in Europe: evidence-based policy lessons. In Malo & Mínguez (eds): *European Youth Labour Markets*. Springer 2018.

terveysongelmiin, työmahdollisuuksien puutteeseen sekä saatavilla oleviin muihin tulolähteisiin.¹⁰ Pidempiin työuriin kannustaminen voi edellyttää työn ja eläkkeen yhteensovittamiseen liittyvää joustavuutta, mukaan lukien osa-aikaisia ratkaisuja.¹²

Työmarkkinatoimenpiteiden, kuten aktiivisen työvoimapolitiikan,¹³ työpaikalla tapahtuvien interventioiden¹⁴ ja eläkeuudistusten¹⁵ vaikuttavuutta on tutkittu paljon, mutta työurien pidentämiseen ei ole olemassa kaikissa tilanteissa päteviä ratkaisuja.

Hankkeen tulokset lisäävät ymmärrystämme työelämän rakennemuutoksista, niiden yhteydestä työhön osallistumiseen sekä työmarkkinatoimenpiteiden vaikuttavuudesta, keskittyen eri työntekijäryhmiin, työhön osallistumisen muotoihin ja työuran vaiheisiin.

3.3. Ikääntyminen, terveys ja hoiva

Väestön ikääntymisen vaikutukset hyvinvointivaltion kestävyteen riippuvat paitsi väestöllisestä huoltosuhteesta myös terveys- ja hoivapalvelujen tarpeen kasvusta. Eliniän pitenemisen ohella myös toimintakykyiset elinvuodet ovat lisääntyneet.¹² Kuolleisuuden siirtyessä vanhemmalle iälle samalla yhteiskunnalle kalliiden sairaanhoidon ja hoivapalvelujen käyttö todennäköisesti siirtyy tai jopa tiivistyy vanhemmalle iälle.^{16,17} Toisaalta väestön ikääntymisen ennustetaan silti lisäävän kroonisten sairauksien ja erityisesti muistisairausten esiintyvyyttä kasvattaen sekä virallisen että epävirallisen pitkäaikaishoivan tarvetta ja siten näistä aiheutuvia suoria ja epäsuoria kustannuksia.¹⁸

Terveys ei myöskään jakaudu tasaisesti väestössä: esimerkiksi sosioekonomisten ryhmien ja maantieteellisten alueiden välillä on eroja sairastavuudessa ja kuolleisuudessa.^{19,20} Aiempi tutkimus on osoittanut, että useat tekijät elämänsä eri vaiheissa – esimerkiksi perhetausta,²¹ työllisyshistoria,²² perheenmuodostus²³ sekä asuinalueeseen liittyvät tekijät²⁴ – vaikuttavat terveyteen ja sitä kautta hoivapalveluiden käyttöön.²⁵ Näiden tekijöiden merkitys on kuitenkin saattanut muuttua yhteiskunnallisen muutoksen kuten koulutustason nousun ja perhemuotojen moninaistumisen sekä alueellisen keskittymisen myötä.

¹² Christensen K et al. Ageing populations: the challenges ahead. *Lancet* 2009;374:1196–208.

¹³ Alasalmi J ym. Työpolitiikka ja työllisyysaste... Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:33.

¹⁴ Cullen KL et al. Effectiveness of workplace interventions in return-to-work... *J Occup Rehabil* 2018;28:1–15.

¹⁵ Pilipiec P et al. The effect of an increase of the retirement age... *J Popul Ageing* 2021;14:271–315.

¹⁶ Murphy M, Martikainen P. Use of hospital and long-term institutional care services... *Soc Sci Med* 2013;88:39–47.

¹⁷ Lassila J, Valkonen T. Longevity, working lives and public finances. *Contemp Econ Policy* 2018;36:467–82.

¹⁸ Prince M et al. World Alzheimer Report 2015—The Global Impact of Dementia...

¹⁹ Mackenbach JP et al. Changes in mortality inequalities over two decades... *BMJ* 2016;353:i1732.

²⁰ Wilson B et al. Regional trajectories in life expectancy and lifespan variation... *Popul Space Place* 2020;26:e2378.

²¹ Kröger H et al. Comparing observed and unobserved components of childhood... *Demography* 2018;55:295–318.

²² Vågerö D, Garcy AM. Does unemployment cause long-term mortality... *Eur J Public Health* 2016;26:778–83.

²³ Grundy E, Kravdal Ø. Fertility history and cause-specific mortality... *Soc Sci Med* 2010;70:1847–57.

²⁴ Tarkiainen et al. Association between neighbourhood... *J Epidemiol Community Health* 2021;75:426–32.

²⁵ Korhonen K et al. Time-varying effects of socio-demographic and economic factors... *PloS ONE* 2018;13:e0199551.

Hankkeen tulokset lisäävät ymmärrystämme siitä, miten sosiaaliset ja taloudelliset tekijät elämänsä eri vaiheissa määrittävät terveyttä ja toimintakykyä ja niiden kautta itsenäisen asumisen mahdollisuuksia ikääntyvässä väestössä. Tulokset auttavat ennakoimaan tulevaa terveys- ja hoivapalvelujen tarpeen ja kysynnän kehitystä.

3.4. Hyvinvointivaltion kestävyuden parantaminen

Syntyvien lasten lukumäärä laskee väestöennusteissa trendinomaisesti samaan aikaan kun elinajat pitenevät. Kehitys hidastaa talouskasvua, heikentää hyvinvointivaltion rahoitus pohjaa ja kasvattaa julkisia menoja, jolloin syntyy paine verotuksen kiristymiseen²⁶. Jatkuva veroasteen nousu lisääisi kannusteongelmia ja heikentäisi tulevien sukupolvien elintasoja. Veropohjia voidaan tukea työurien pidentämisellä¹⁷, valikoivalla maahanmuutolla²⁷ ja parantamalla tuottavuutta²⁸. Toisaalta terveiden ja toimintakykyisten vuosien lisääntyminen hidastaisi julkisten menojen kasvua. Tutkimushanke tuottaa uutta tietoa vähenevän väestön dynamiikasta, väestörakenteen muutosta ennakoivista politiikkasäännöistä²⁹ ja ikääntymisen vaikutuksista finanssipolitiikan tehokkuuteen³⁰.

4. Monitieteinen yhteistyö

Hankkeen monitieteinen lähestymistapa helpottaa moniulotteisten haasteiden hahmottamista ja ratkaisujen löytämistä. Mukana on väestötieteen, taloustieteen, sosiologian, sosiaalipsykologian, kansanterveystieteen, soveltavan matematiikan, työ- ja organisaatiopsykologian ja historian asiantuntijoita. Elämänkaarinäkökulman kautta tarkastelemme ikäsidonnaisia mutta toisiinsa yhteydessä olevia elämän vaiheita, jotka kytkeytyvät edelleen vallitsevaan sosiaaliseen ja historialliseen kontekstiin. Sovellamme myös sosiaaliepideemiologista lähestymistapaa tarkastellessamme sosiaalisten tekijöiden – liittyen esimerkiksi perheeseen, sosioekonomiseen asemaan ja työhön – sekä julkisen politiikan vaikutuksia terveyteen. Lähestymistapa keskittyy sekä terveyden yleiseen tasoon väestössä että sen jakautumiseen eri väestöryhmien välillä. Mikro- ja mesotason tutkimustulosten merkitystä makrotaloudelle sekä julkiselle taloudelle tarkastellaan käyttämällä sukupolvimallia FOG, joka on kalibroitu Suomen väestörakenteen ja talouden mukaan. Malli ilmentää elämänkaaren aikaisia talouteen liittyviä päätöksiä peräkkäisillä sukupolvilla. Useisiin mallin sisältämiin

²⁶ Valkonen et al. Väestön ikääntymisen... Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:36.

²⁷ Hansen MF et al. The fiscal impact of immigration to welfare states... J Popul Econ 2017;30:925–52.

²⁸ Acemoglu D, Restrepo P. Demographics and automation. Rev Econ Stud 2021.

²⁹ Lassila J et al. Demographic forecasts and fiscal policy rules. Int J Forecasting 2014;30:1098–109.

³⁰ Miyamoto H, Yoshino N. A note on population aging and effectiveness of fiscal policy. Macroeconomic Dynamics 2020.

väestöennusteiden ja talouden yhteyksiin on mahdollista vaikuttaa hankkeessa tutkittujen toimenpiteiden kautta.

Hanke koostuu toisiinsa kytköksissä olevista työpaketeista (WP 1-5, katso kuvio alla). Hyvinvointi, niin yksilöllisesti, yhteiskunnallisesti kuin ylisukupolvisesti tarkasteltuna, on tärkeä läpileikkaava teema työpaketeissa. Muita läpileikkaavia teemoja ovat ikä, sukupuoli, sosioekonomiset tekijät, muuttoliike, alueellisuus, terveys, mikro-, meso- ja makrotason tekijöiden yhteisvaikutukset, sekä kytkökset elämänkaaren vaiheiden ja sukupolvien välillä.

Väestörakenteen muutosten elämänkaari- ja talousvaikutukset (LIFECON)

Konsortion johtaja: Taina Leinonen, Työterveyslaitos

WP 1. Perheenmuodostus

Vetäjä: Antti Kauhanen, Etlä

- perherakenteiden syyt ja seuraukset
- hedelmällisyys
- koulutus
- terveys
- työelämäkokemukset
- työmarkkinoille osallistuminen

WP 2. Työelämä

Vetäjä: Svetlana Solovieva, Työterveyslaitos

- työelämän rakenteiden syyt ja seuraukset
- työntekijöiden taustatekijät
- työmarkkinoille osallistumisen eri muodot
- työuran vaiheet
- työmarkkinatoimenpiteiden vaikuttavuus

WP 3. Ikääntyminen, terveys ja hoiva

Vetäjä: Pekka Martikainen, Helsingin yliopisto

- kuolleisuuden pitkän aikavälin kehitys
- ikääntyvien terveyden, toimintakyvyn ja hoivan tarpeen syyt ja seuraukset
- sosiaaliset ja taloudelliset tekijät

WP 4. Hyvinvointivaltion kestävyysparantaminen

Vetäjä: Tarmo Valkonen, Etlä

- tulevaisuuden väestörakenteen muutosten ja oikeudenmukaisemman finanssipolitiikan talousvaikutukset
- muissa työpaketeissa tarkasteltujen politiikkatoimenpiteiden vaikutukset kansantalouteen ja julkiseen talouteen

WP 5. Vuorovaikutus

Vuorovaikutusvastaava: Kristiina Kulha, Työterveyslaitos

- vuorovaikutuskumppanit, joilla on asiantuntemusta esim. koulutuksesta, terveydestä, työmarkkinoista tai taloudesta
- hankkeen yhteiskunnallisen vaikutuksen lisääminen
- sidosryhmille tiedotetaan tuoreista tuloksista ja niiden asiantuntemusta hyödynnetään analyyseissä ilmenevien oleellisten tekijöiden tunnistamisessa, tulosten tulkitsemisessa sekä tulevia politiikan ja käytännön toimia koskevien suositusten laatimisessa

Kuvio 1. Hankkeen kokoonpano

Hankkeen konsortioon kuuluvat Työterveyslaitos, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos (Etlä) ja Helsingin yliopisto. Nämä kolme organisaatiota osallistuvat kunkin työpaketin toimintaan hyödyntäen eri osapuolien erityisasiantuntemusta. Lisäksi hankkeen toimintaan osallistuu

vuorovaikutuskumppaneita tärkeistä sidosryhmistä, jotka vaikuttavat yhteiskunnan eri osa-alueilla.

Tutkimuksessa käytetään kansallisia rekisteriaineistoja sekä makro- ja mesotason tietoja kattaen monipuolista pitkittäistietoa erilaisista väestörakenteeseen vaikuttavista tekijöistä. Saatavilla olevien pitkän aikavälin tietojen perusteella pystymme jossain määrin ennustamaan tulevaa. Lisäksi käytämme tilastollisia menetelmiä, joiden avulla pystymme luotettavasti arvioimaan tekijöiden välisiä syy-yhteyksiä.

5. Vuorovaikutus ja vaikuttavuuden edistäminen

Hankeen tavoitteena on tarjota kattavasti tietoa väestön ikääntymisen syistä ja seurauksista sekä löytää hyvinvointivaltion kestävyttä parantavia ratkaisuja. Hyödyntäen edistyksellisiä tilastotieteellisiä menetelmiä sekä maailmanluokan aineistoja, pystymme tarjoamaan luotettavaa ja tarkkaa tietoa päätöksentekijöille, klinikoille, potilaille, työmarkkinatoimijoille sekä laajemmalle yleisölle.

Tiedon jakamisen lisäksi tärkeitä sidosryhmiä osallistetaan hankkeen toimintaan tutkimusprosessin kaikissa vaiheissa. Sidosryhmät auttavat tunnistamaan oleellisia tekijöitä, joita tulee huomioida analyysissä, ja ne myös auttavat tulosten tulkinnassa. Poliitiikan ja käytännön toimia koskevia suosituksia laaditaan yhteistyössä tutkijoiden ja sidosryhmien kesken. Hankkeen tärkeimmät sidosryhmät ovat esitelty alla.

- **Politiikan valmistelevat elimet.** *Ministeriöt:* Työ- ja elinkeinoministeriö, Opetus- ja kulttuuriministeriö, Valtiovarainministeriö, Sosiaali- ja terveysministeriö; *Eduskunnan valiokunnat:* Sivistys, Työelämä- ja tasa-arvo, Sosiaali- ja terveys, Talous, Valtiovarain ja Tulevaisuus; *Alueet:* kunnat ja uudet hyvinvointialueet. Hyödyt: Tutkimukseen perustuva näyttö antamaan tietoa ja tukemaan politiikan valmistelua ja päätöksentekoa sekä yhteistyö politiikkasuositusten laatimisessa.
- **Asiantuntijaorganisaatiot:** Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Opetushallitus, Eläketurvakeskus, Kela, Työeläkevakuuttajat TELA ry, Valtiontalouden tarkastusvirasto, Finanssiala, MIELI Suomen Mielenterveys ry, sosiaali- ja terveysalan yhdistykset sekä kuluttajajärjestöt. Hyödyt: Lisääntynyt ymmärrys esimerkiksi siitä, miten yksilöiden ja perheiden päätöksentekoon on mahdollista vaikuttaa.
- **Työnantaja- ja työntekijäjärjestöt:** EK, SAK, Akava ja STTK. Hyödyt: Jäsenorganisaatioille keinoja työelämän ongelmien ratkaisemiseen ja kaikkia osapuolia hyödyttävien tilanteiden löytäminen.

Hankkeen vuorovaikutusvastaava toimii yhteistyössä konsortion organisaatioiden viestintäasiantuntijoiden, konsortion johtajan, työpakettien vetäjien ja hankkeen muiden tutkijoiden kanssa. Hanke hyödyntää organisaatioiden olemassa olevia vuorovaikutuskanavia tavoittaakseen merkittävät sidosryhmät. Organisaatiot ovat rakentaneet vahvoja ja monipuolisia vuorovaikutuskanavia, joiden ansiosta ne ovat vaikuttavia viestijöitä eri medioissa ja aktiivisia yhteiskunnallisia keskustelijoita. Organisaatioiden viestintäasiantuntijat toimivat verkostona jakaessaan esimerkiksi tuloksia sosiaalisessa mediassa ja tiedotteissa. Hankkeen tutkijat osallistuvat aktiivisesti vuorovaikutustyöhön valmistelemalla materiaaleja viestintää varten, järjestämällä seminaareja sekä pitämällä suoraan yhteyttä sidosryhmien edustajiin. Lisäksi hankkeessa hyödynnetään ulkopuolisia viestinnän asiantuntijoita muun muassa vuorovaikutuksen suunnitteluun ja tapahtumien järjestämiseen.

Vuorovaikutuskumppanit on valittu sillä tarkoituksella, että aktiivinen ja molemmin suuntainen vuorovaikutus toteutuisi koko hankkeen ajan yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Vuorovaikutuskumppaneille annetaan erinäisiä mahdollisuuksia osallistua tutkimusprosessin eri vaiheissa ja näin ollen auttaa tunnistamaan analyysien kannalta tärkeitä tekijöitä, tulkitsemaan tutkimustuloksia sekä työstämään politiikkajohtopäätöksiä.

Hankkeelle on perustettu ohjausryhmä tärkeiden sidosryhmien edustajista. Ohjausryhmäkokouksia on tarkoitus pitää noin kaksi kertaa vuodessa. Ensimmäisellä kerralla esitellään hanketta ja keskustellaan vuorovaikutustyön tavoitteista. Seuraavilla kerroilla esitetään tutkimustuloksia ja keskustellaan niiden tulkinnasta, poliittisesta merkityksestä sekä käytännön hyödyistä.

Järjestämme myös eri sidosryhmille ja päätöksentekijöille työpajoja, webinaareja, seminaareja ja muita tilaisuuksia. Jaamme myös tietoa eri kanavien kautta, mukaan lukien sidosryhmille yksilöllisesti räätälöidyt viestit, policy brief -paperit, tieteelliset artikkelit, laajemmille yleisöille suunnatut kirjoitukset, blogitekstit, mediatiedotteet, hankkeen verkkosivut sekä twitter ja muu sosiaalinen media.

Vuorovaikutustyön tarkoituksena on lisätä hankkeen yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Osallistamalla tärkeitä sidosryhmiä tutkimusprosessin kaikissa vaiheissa on mahdollista tuottaa päätöksenteon kannalta merkityksellisiä tuloksia ja viedä uuden tiedon perusteella laadittuja suosituksia käytäntöön.